

บทที่ 7

บทสรุป

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา ประชาชนชาวไทยทั้งบุรุษและสตรีต่างก็ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยมีการศึกษาเป็นสื่อในการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา การที่ทั้งบุรุษและสตรีต่างได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้นนี้ นับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปตามครรลองของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมีผลกระทบสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านทัศนคติ ความเชื่อในด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยแต่ก็นับว่าเป็นส่วนที่ช่วยให้ประชาชนประสบความสำเร็จในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การที่สตรีในสังคมไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากกว่าที่เป็นมาในอดีตนั้น ได้ส่งผลให้สตรีไทยได้มีการพัฒนาด้านสติปัญญาความรู้ ความสามารถ ที่จะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนในด้านต่าง ๆ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกตื่นตัวทางการเมือง เกิดความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม มองเห็นถึงความสำคัญที่ตนเองมีต่อสังคม เปลี่ยนทัศนคติจากการยอมรับความเป็นชายเป็นหัวในสังคมตลอดมา หันมาเรียกร้องให้ได้มาซึ่งสิทธิและความเสมอภาคของสตรีให้เท่าเทียมกับบุรุษในทุก ๆ ด้าน

ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและความเสมอภาคระหว่างบุรุษกับสตรีนี้ ได้มีผู้พยายามศึกษาวิเคราะห์ไว้มากมาย แต่โดยส่วนใหญ่จะพบข้อเท็จจริงประการหนึ่งว่า ในเกือบทุกสังคม เงื่อนไขของประเพณีและวัฒนธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สร้างค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมที่กำหนดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี สตรีจะถูกอบรมสั่งสอนให้ยอมรับในสถานภาพที่ด้อยกว่าบุรุษในทุก ๆ ด้าน ย่อมถูกกลไกของสังคมกำหนดกรอบของพฤติกรรมให้แสดงบทบาทหน้าที่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ไปตามแนวทางที่สังคมต้องการ

อย่างไรก็ตามแนวโน้มเช่นนี้กำลังเปลี่ยนไป นักวิชาการในหลาย ๆ สาขา ทั้งเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา หรือประชากรศาสตร์ ได้เริ่มให้ความสนใจสตรีในฐานะที่เป็นตัวจักรสำคัญในสังคม เช่นเดียวกับบุรุษที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ยิ่งไปกว่านั้นสังคมสมัยใหม่เปิดโอกาสให้สตรีได้มีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ขณะเดียวกับสตรีเองก็เริ่มตระหนักในคุณค่าของตัวเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคม ที่ควร จะได้รับการปฏิบัติจากสังคมโดยทัดเทียมบุรุษ และพยายามเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของตนเองโดยยึดอยู่บนพื้นฐานที่ว่า สตรีนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนา เพราะการพัฒนาสังคมจะเกิดขึ้นและรุดหน้าไปได้ ก็ต่อเมื่อเปิดโอกาสให้บุรุษและสตรีได้ใช้ความสามารถในการมีบทบาทร่วมกันในกระบวนการนั้น ทั้งนี้ไม่ใช่เงื่อนไขเพียงแต่ความพยายามที่จะให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศเท่านั้น แต่ถือว่าเป็นการพัฒนาทั้งบุคลากรในสังคมและพัฒนาสังคมโดยส่วนรวมอีกด้วย

ในปัจจุบันสตรีไทยบางกลุ่ม ซึ่งอาจจะเรียกรวม ๆ ได้ว่าเป็นกลุ่มปัญญาชนสตรีไทย พยายามที่จะรวมตัวกัน เรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคให้แก่สตรีไทยทั้งหมด โดยพยายามต่อสู้ เรียกร้องให้ทางรัฐบาลและฝ่ายปกครองดำเนินการประกาศใช้นโยบายที่จะแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่สตรีไทยประสบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้สตรีได้มีบทบาททางการเมืองมากขึ้น จนกระทั่งล่าสุดการต่อสู้ เรียกร้องดังกล่าวประสบความสำเร็จในการ เรียกร้องให้สตรีได้มีโอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในระดับฐานราก กล่าวคือ ได้มีการแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้านตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยเปิดโอกาสให้สตรีสามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้

จากการที่ได้มีการเปิดโอกาสให้สตรีไทยได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองในระดับล่าง คือ ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองในระดับฐานรากนั้น นับเป็นโอกาสที่สตรีจะได้พิสูจน์ตนเองว่า จะสามารถแสดงบทบาทความเป็นผู้นำทางการเมืองได้ดีเพียงไร และจะประสบความสำเร็จในหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่สังคมคาดหวังได้มากน้อยเพียงไร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ก็มีความมุ่งหมายอยู่ที่ประเด็นนี้ เพื่อให้สามารถศึกษาวิเคราะห์ได้อย่างแจ่มชัดว่าบรรดาผู้นำท้องถิ่น

สตรีจะสามารถแสดงบทบาทความเป็นผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และจะสามารถรับผิดชอบ
 ต่องานด้านการปกครองได้สมบูรณ์เพียงไร โดยจะวิเคราะห์ถึงแนวโน้มการแสดงบทบาทด้านงาน
 ปกครองของผู้นำท้องถิ่นสตรี ตลอดจนความสำเร็จในการแสดงบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ว่า
 จะได้รับการยอมรับจากประชาชนและการยอมรับจากราชการเพียงใด ซึ่งการยอมรับนี้จะเกิด
 ขึ้นได้หรือไม่นั้น จะขึ้นอยู่กับ การแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง และพฤติกรรมการบริหาร
 ของตัวกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเองเป็นสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้สำรวจข้อมูลจากกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีทั่วประเทศทั้งสิ้น
 148 คน เป็นกำนันสตรี 6 คน และผู้ใหญ่บ้านสตรี 142 คน ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ
 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไปของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี พบว่าส่วนใหญ่มีอายุ
 อยู่ในช่วง 35 ปีขึ้นไป และมีวุฒิการศึกษาระดับ ป.4 และส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสใน
 ลักษณะที่สมรสและยังอยู่กับคู่สมรส โดยมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีถึงดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 มีกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี เกือบครึ่งหนึ่งที่ประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัว อันเป็นอาชีพที่มี
 รายได้สูงกว่าอาชีพอื่น ๆ

จากการประมวลผลข้อมูลภาคสนามทั้งหมด พบว่ากำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่มี
 ภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง และปกครองอยู่ในชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบทกึ่งเมือง และชุมชนบท
 ก้าวหน้า อันเป็นลักษณะชุมชนที่ค่อนข้างเจริญและมีการคมนาคมขนส่งสะดวก สำหรับเหตุผลที่
 กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีตัดสินใจเข้ามาบริหารทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ก็มีสาเหตุสำคัญ 2
 ประการ ประการแรกได้แก่ ความเชื่อที่ว่าคนจะสามารถบริหารงานด้านการปกครองโดยใช้ความ
 เป็นผู้หญิง เช่น การมีความอ่อนโยน ความละเอียดอ่อน การให้ความเห็นอกเห็นใจ และการ
 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มาช่วยให้คนสามารถปฏิบัติงานได้ดี และสามารถแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านได้อย่าง
 มีประสิทธิภาพ และอีกประการหนึ่งคือความต้องการที่จะแสดงบทบาทนอกเหนือไปจากการ
 เป็นแม่บ้าน

สำหรับผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทความเป็นผู้นำในการบริหารงานปกครองของ
 กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี พบว่าได้แสดงบทบาทในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ทั้งการพัฒนาชีวิตความ

เป็นอยู่ของประชาชน การเสริมสร้างความมั่นคงแก่ชุมชน งานป้องกันและปราบปรามโจรผู้ร้าย การดูแลและควบคุมงานทะเบียนต่าง ๆ การประสานงานและให้ความช่วยเหลือกับทางราชการ

การทำให้ชาวบ้านรักและสามัคคี และการแสดงบทบาทเป็นตัวแทนของราษฎรในการติดต่องานต่าง ๆ ซึ่งปรากฏว่า กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีต่างให้ความสำคัญในบทบาทต่าง ๆ ข้างต้นแตกต่างกันออกไป แต่ก็สามารถจำแนกความแตกต่างดังกล่าวไว้ได้เป็น 3 ลักษณะสำคัญคือ

- (1) แสดงบทบาทที่เป็นการทำงานเพื่อประชาชนเป็นสำคัญ
- (2) การแสดงบทบาทที่ให้ความสำคัญกับความเจริญก้าวหน้าของชุมชนเป็นหลัก และ
- (3) การแสดงบทบาทที่มุ่งตอบสนองนโยบายของทางราชการ

ประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างในการแสดงบทบาทหน้าที่ของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในการแสดงบทบาทดังกล่าว คือ อายุ สถานภาพสมรส ความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับอดีตผู้นำในท้องถิ่น ประสบการณ์การทำงานในชุมชนของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี และลักษณะชุมชนที่ปกครอง ในขณะที่ตัวแปรทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ไม่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในการแสดงบทบาทหน้าที่ด้านงานปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเลย ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามสามารถแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีต่อการแสดงบทบาทหน้าที่ของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีที่แตกต่างกันได้ (ได้นำเสนอรายละเอียดไว้ในตารางที่ 10 ประกอบการอธิบาย) ดังนี้

- 1) ด้านอายุ จากการศึกษาพบว่ากำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีที่มีอายุอยู่ในวัยต่ำกว่า 35 ปี จะเน้นการแสดงบทบาทเพื่อประชาชน อันได้แก่ งานพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การแสดงตนเป็นตัวแทนของราษฎรในการติดต่องานต่าง ๆ ในขณะที่กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีที่มีอายุระหว่าง 35-44 ปี เน้นการทำงานเพื่อประชาชนควบคู่ไปกับการทำงานเพื่อสนองนโยบายของทางราชการ (อันได้แก่การปฏิบัติงานในหน้าที่ เช่น งานทะเบียนต่าง ๆ การประสานงาน และให้ความช่วยเหลือกับทางราชการในด้านต่าง ๆ) ส่วนกำนันผู้ใหญ่บ้านสตรีระดับอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป จะเน้นการทำงานเพื่อสนองนโยบายของทางราชการ และเพื่อความเจริญก้าวหน้า

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบการแสดงบทบาทหน้าที่ด้านงานปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี
ตามความสัมพันธ์ของตัวแปรอิทธิพลต่าง ๆ

บทบาทหน้าที่ ด้านการปกครอง	บทบาท เน้น การทำงาน เพื่อประชาชน		บทบาท เน้น การทำงาน เพื่อชุมชน		บทบาท เน้น การทำงาน เพื่อ สนองนโยบายราชการ		รวม		
	จำนวน	X	จำนวน	X	จำนวน	X	จำนวน	X	
	ตัวแปรอิทธิพล								
อายุ	(1) ต่ำกว่า 35 ปี	19	54.3	6	17.1	10	28.6	35	100.0
	(2) 35 ปี - 44 ปี	21	36.9	14	24.6	22	38.5	57	100.0
	(3) 45 ปีขึ้นไป	21	37.5	21	37.5	14	25.0	56	100.0
สถานภาพสมรส	(1) โสด	8	50.0	4	25.0	4	25.0	16	100.0
	(2) แต่งงาน	42	39.6	30	28.3	34	32.1	106	100.0
	(3) ม่าย หย่าร้าง	11	42.3	7	26.9	8	30.8	26	100.0
รายได้	(1) ต่ำกว่า 30,000	30	38.5	23	29.5	25	32.0	78	100.0
	(2) 30,000 บาทขึ้นไป	31	44.3	18	25.7	21	30.0	70	100.0
เครื่องมือค้ำน้ำ	(1) ไม่มีความสัมพันธ์	25	37.9	21	31.8	20	30.3	66	100.0
	(2) มีความสัมพันธ์	36	43.9	20	24.4	26	31.7	82	100.0
ประสบการณ์	(1) ด้านงานราชการ	8	27.6	11	37.9	10	34.5	29	100.0
	(2) ด้านงานพัฒนา	46	45.1	27	26.5	29	28.4	102	100.0
	(3) ด้านการเมือง	7	41.2	3	17.6	7	41.2	17	100.0
ลักษณะชุมชน	(1) ชนบทกึ่งเมือง	21	37.5	18	32.1	17	30.4	56	100.0
	(2) ชนบทก้าวหน้า	36	44.0	20	24.3	26	31.7	82	100.0
	(3) ชนบทล้าหลัง	4	40.0	3	30.0	3	30.0	10	100.0
รวม		61	41.2	41	27.7	46	31.1	148	100.0

ของชุมชนควบคู่กันไป กล่าวคือ นอกจากจะให้ความสำคัญกับการดูแลงานทะเบียนและการประสานงานกับทางราชการแล้ว ยังมีแนวโน้มที่จะมุ่งทำงานเกี่ยวกับด้านความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน และการเสริมสร้างความรักและความสามัคคีระหว่างกันในชุมชนอีกด้วย

2) ด้านสถานภาพสมรส พบว่า กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีที่สมรสและยังอยู่กับคู่สมรส มีลักษณะการกระจายการให้ความสำคัญในบทบาทเกือบเท่าเทียมกันทั้งบทบาทหน้าที่ที่มีต่อทางราชการ ประชาชน และความก้าวหน้าของชุมชน ในขณะที่กลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีที่เป็น โสด และเป็นม่าย หรือหย่าร้าง จะให้ความสำคัญต่อประชาชนมากกว่าด้านอื่น ๆ

3) ด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับอดีตผู้นำในท้องถิ่น พบว่าผู้ที่มีและไม่มี ความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับอดีตผู้นำเดิม มีแนวโน้มการแสดงบทบาทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในกลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีที่ไม่มี ความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับผู้นำเดิมจะกระจายการให้ความสำคัญต่อ ด้านต่าง ๆ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ทั้งการให้ความสำคัญก่อนนโยบายของทางราชการ ประชาชน และความเจริญก้าวหน้าของชุมชน ส่วนกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับผู้นำเดิมมีแนวโน้มที่จะ ให้ความสำคัญในบทบาทที่มีต่อประชาชนมากที่สุดรองลงมาคือการสนองนโยบายของทางราชการ และให้ความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนตามลำดับ ความแตกต่างดังกล่าวนี้ อาจจะถูก ก่อให้เกิดจากอิทธิพลของการได้รับการถ่ายทอด การเรียนรู้ในประสบการณ์การทำงานด้านต่าง ๆ จากอดีต ผู้นำว่าควรจะเน้นการแสดงบทบาทหน้าที่ด้านใดเป็นสำคัญกว่าบทบาทหน้าที่ด้านอื่น ๆ

4) ด้านความแตกต่างในประสบการณ์การทำงานในชุมชนของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน สตรีแต่ละคน ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวได้จำแนกไว้เป็น 3 ลักษณะสำคัญ คือ ประสบการณ์ด้านงาน ราชการ ประสบการณ์ด้านงานพัฒนา และประสบการณ์ด้านงานการเมือง จากผลการวิจัยปรากฏ ว่าประสบการณ์การทำงานในชุมชนของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี มีอิทธิพลต่อแนวโน้มการแสดงบทบาท ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์การทำงานด้านการพัฒนา กล่าวคือ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน สตรีที่มีประสบการณ์ด้านงานพัฒนามาก จะเน้นการแสดงบทบาทที่ให้ความสำคัญกับประชาชนมาก ที่สุด ในขณะที่ผู้มีประสบการณ์ด้านงานราชการมาก จะให้ความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของ ชุมชน ควบคู่ไปกับการสนองนโยบายของทางราชการ ส่วนผู้มีประสบการณ์ด้านงานการเมืองมา มาก จะให้ความสำคัญต่อประชาชนเท่า ๆ กันกับ การสนองนโยบายของทางราชการ

5) ด้านความแตกต่างในลักษณะชุมชนในเขตปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี แต่ละคน ซึ่งมีอยู่ 3 ลักษณะด้วยกันคือ ชุมชนชนบทกึ่งเมือง ชุมชนชนบทก้าวหน้า และชุมชนชนบท

ล้าหลัง จากผลการวิเคราะห์พบว่า กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีที่ปกครองชุมชนในลักษณะชุมชนชนบท กิ่งเมืองและชนบทล้าหลังมีการกระจายการให้ความสำคัญในการแสดงบทบาทหน้าที่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันทั้งการให้ความสำคัญต่อประชาชน ความเจริญก้าวหน้าของชุมชน และการสนองนโยบายของทางราชการ ส่วนกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีปกครองชุมชนในลักษณะชนบทก้าวหน้า มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ชัด จนถึงอิทธิพลของตัวแปรทั้งห้าที่มีส่วนผลักดันให้การแสดงบทบาทหน้าที่ด้านงานปกครองของกำนันผู้ใหญ่บ้านสตรีแตกต่างกันออกไป ในขณะที่ตัวแปรด้านฐานะทางเศรษฐกิจที่พิจารณาจากรายได้ต่อครอบครัวต่อปีของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีแต่ละคน ซึ่งจำแนกเป็นผู้ที่มีรายได้ประมาณ 30,000 บาทต่อครอบครัวต่อปี และผู้ที่มีรายได้ตั้งแต่ 30,000 บาทต่อครอบครัวต่อปีขึ้นไป ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยพบว่าแนวโน้มการแสดงบทบาทด้านงานปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีทั้ง 2 กลุ่มรายได้ มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญในแต่ละบทบาทตามลำดับ คือให้ความสำคัญต่อประชาชนมากที่สุด รองลงมาคือให้ความสำคัญต่อนโยบายของทางราชการ และให้ความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนตามลำดับ

อย่างไรก็ดีจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบประเด็นที่น่าสนใจว่าไม่ว่าแนวโน้มการแสดงบทบาทหน้าที่ด้านงานปกครองของผู้นำท้องถิ่นสตรีจะแตกต่างกันไปในลักษณะอย่างไรก็ตาม ผู้นำท้องถิ่นสตรีส่วนใหญ่จะได้รับการยอมรับในการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง จากทั้งประชาชนในชุมชนและจากข้าราชการบนอำเภอ ประเด็นนี้นับเป็นประเด็นที่จะสามารถบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองของผู้นำท้องถิ่นสตรีได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังเป็นการพิสูจน์ยืนยันถึงความสามารถของสตรีที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในฐานะของผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้ดีไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาย

แม้ว่าในขณะนี้จะเป็นระยะเริ่มแรกของการเข้ามามีบทบาทผู้นำทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่น แต่กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีต่างก็มุ่งมั่นที่จะทำงานให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพในการทำงาน จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลและจากการสัมภาษณ์ความเห็นของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ทำให้ทราบข้อเท็จจริงประการหนึ่งว่าการ

ยอมรับในบทบาทหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นนั้น การยอมรับจากประชาชน นับเป็นการยอมรับที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อภาวะความเป็นผู้นำอย่างมากเพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งทางการเมืองการปกครองที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน ถ้าผู้นำนั้นสามารถทำงานจนกระทั่งได้รับความรัก ความศรัทธาและการยอมรับจากประชาชน ก็เท่ากับว่าผู้นำนั้นประสบความสำเร็จในการแสดงบทบาทหน้าที่ทางการเมืองการปกครองที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งก็ตรงกับแนวความคิดของมองเต ฟลามเมอร์ ที่ได้สรุปว่า ผู้นำจะประสบผลสำเร็จในการดำรงความเป็นผู้นำของคนอย่างมั่นคงหรือไม่นั้น เกี่ยวพันอย่างยิ่งกับการดำรงความสัมพันธ์กับประชาชน และการยอมรับจากประชาชน¹ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญต่อบทบาทในการทำงานเพื่อประชาชนมากกว่าด้านอื่น ๆ

การได้รับการยอมรับจากประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาถึงความ เป็นผู้นำของบุคคล ซึ่งเบอนาร์ด บาสส์² ได้เสนอไว้ว่า การเป็นผู้นำต้องได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem) เพื่อชักนำให้คนปฏิบัติตาม อันจะทำให้งานบรรลุเป้าหมาย ซึ่งการยอมรับดังกล่าว นอกจากจะเป็นปัจจัยบ่งบอกถึงความสำเร็จในการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองของผู้นำแล้ว ยังเป็นปัจจัยที่จะช่วยลดปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่อีกด้วย เพราะ การยอมรับจากประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะเชื่อมโยงไปสู่การได้รับความสนับสนุนจากประชาชน รวมทั้งคณะกรรมการหมู่บ้านทุกฝ่ายในชุมชน และจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของแต่ละคน และการประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว จะทำให้ผู้นำนั้นได้รับการยอมรับจากทางราชการ ตลอดจนสามารถเพิ่มการยอมรับจากประชาชนได้มากขึ้นอีกด้วย ซึ่งจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการแสดงบทบาทหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นแต่ละคน ทั้งในสายตาของประชาชน และทางราชการไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งผลงานวิจัยของจักกฤษณ์

¹ Monte and William Thompson, The Comparative Analysis of Politics, (Ithaca Illinois : F.E. Peacock Publishing, 1978), p. 192.

² Bernard M. Bass, Leadership of Youth, (New York : Youth Service, 1950), pp. 4 - 5.

นรนิติผดุงการ ในเรื่องลักษณะบทบาทการเมืองของบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทย ก็ได้สรุปไว้เช่นกัน ว่า บุคคลจะมีอำนาจมากขึ้น หากได้รับการสนับสนุนทั้งจากทางราชการ และการยอมรับนับถือจาก ผู้ใกล้ชิด อันจะมีผลทำให้อำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เดิม มีน้ำหนักมากขึ้น ¹

เกี่ยวกับความสำเร็จในการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำนั้นจะสามารถศึกษาวิเคราะห์ได้จากแนวทางในการแสดงบทบาท หรือกระบวนการในการปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ ของผู้นำแต่ละคนว่าจะสามารถแสดงบทบาทหน้าที่ได้สอดคล้องกับที่ประชาชนต้องการ และที่สังคม คาดหวังไว้หรือไม่ ซึ่งแนวทางในการแสดงบทบาทดังกล่าวจะประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการบริหารและการปกครอง 4 ประการคือ ความกล้าที่จะตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการ ความสามารถในการใช้ความรู้และเหตุผล ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และความ กระตือรือร้นสนใจที่จะทำงาน

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการบริหารและการปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี พบว่า ในประเด็นเกี่ยวกับความกล้าในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการนั้น กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ส่วนใหญ่มีความกล้าที่จะตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ค่อยกล้า ตัดสินใจ โดยจะโอนอำนาจการตัดสินใจไปให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านบ้าง ดำเนินการไปตามคำสั่งของทางอำเภอโดยไม่พิจารณาตามความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริง บ้าง ซึ่งในประเด็นนี้กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเองต่างก็ยอมรับว่าการเป็นผู้นำที่ดีจะต้องมีความ เข้มแข็งและมีการตัดสินใจที่เฉียบขาด ซึ่งอาจต้องใช้วิธีการที่ผสมผสานกันระหว่างการเป็นผู้นำ แบบอัตตนิยมและแบบประชาธิปไตย ตามลักษณะวิธีการใช้อำนาจของผู้นำ ซึ่งเสนอไว้โดย ชูบ กายจนประกร ² กล่าวคือ ผู้นำอาจจะบริหารงานโดยใช้อำนาจเป็นใหญ่ และขณะเดียวกันผู้นำ

¹ จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ, บุคคลชั้นนำ : โครงสร้างแห่งอำนาจและการเมืองใน ชุมชนไทย, (นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี : โรงพิมพ์อรุสสภา, 2515), หน้า 29.

² ชูบ กายจนประกร, "แบบของผู้นำ," วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ฉบับพิเศษ 2507 (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2509) : 75.

อาจใช้การบริหารงาน โดยยึดถือความคิดเห็นของกลุ่มเป็นสำคัญ และการปฏิบัติงานจะเป็นลักษณะการร่วมมือและการประสานงานอย่างจริงจัง

ในเรื่องความสามารถในการใช้ความรู้ พบว่า กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่ ประสบปัญหาในการใช้ถ้อยคำภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดทำรายงานและการจัดทำแผน ทั้งนี้ เพราะข้อจำกัดทางด้านการศึกษา ซึ่งกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนมากจบการศึกษาแค่ ป.4 นอกจากนี้กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรียังประสบปัญหาด้านการพูดจาเน้นน้ำวให้ประชาชนคล้อยตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีเรื่องบางเรื่องหรือบางกรณีที่ยากต่อการชี้แจงให้ลูกบ้านทราบ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีมากกว่าครึ่งหนึ่งจะมอบหมายให้ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน หรืออดีตผู้นำมาช่วยชี้แจงแทน รวมทั้งการชักนำให้ข้าราชการเข้ามาชี้แจงแทนด้วย

ในประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการใช้เหตุผลของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี โดยพิจารณาจากลักษณะของการจัดทำแผนงานหรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ปรากฏว่ามีกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีไม่ถึงครึ่งที่จะพิจารณาจัดทำแผนงานหรือโครงการด้วยตนเอง นอกจากนี้จะใช้วิธีการรับฟังคำแนะนำจากคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้อาวุโสหรืออดีตผู้นำในท้องถิ่น ตลอดจนจากข้าราชการ แล้วจึงนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประมวลให้ทราบถึงทัศนคติและความต้องการของทุก ๆ ฝ่าย แล้วจึงนำมาพิจารณาจัดทำแผนงานพัฒนา ซึ่งแสดงว่ากำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีรู้จักที่จะใช้เหตุผลผู้พอสมควรในการประมวลข้อมูลต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงข้อดีข้อเสีย และข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้วจึงตัดสินใจจัดทำแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากการที่กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีหญิงจะเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในท้องถิ่น ประสิทธิภาพการดำเนินงาน ตลอดจนการเรียนรู้ถึงเทคนิคการทำงานอาจจะยังไม่เพียงพอ จึงทำให้กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนมากยังขาดความเชื่อมั่นในการวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจด้วยตนเอง แต่แนวโน้มในอนาคตก็เป็นไปได้ว่า หากเปิดโอกาสให้กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีได้รับการอบรมชี้แนะให้ เกิดการเรียนรู้และฝึกฝนการใช้เหตุผลในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น ก็คงจะช่วยเสริมความเชื่อมั่นในการใช้เหตุผลเพื่อการวิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ด้วยตนเองได้เพิ่มมากขึ้นด้วย

อีกประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้านั้น จากการศึกษาวิจัย พบว่า ในกรณีถ้า เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้าน หรือเกิดเหตุร้ายขึ้นในหมู่บ้าน มีกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเกินกว่าครึ่งหนึ่งที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ด้วยตนเอง มีแนวโน้มที่จะโยนความรับผิดชอบไปให้แก่ทางอำเภอหรือผู้ช่วยที่เป็นผู้ชาย ซึ่งถือว่าเป็นข้อบกพร่องทางพฤติกรรมการบริหารและการปกครองประการหนึ่ง ซึ่งหิ้งนี้อาจจะสอดคล้องกับความเห็นที่ว่า เป็นเพราะขีดจำกัดทางกายภาพของสตรี ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าว จีน เคิร์กแพทริคได้นำมาตั้งเป็นข้อสมมุติฐานประเด็นหนึ่งในหลาย ๆ ประเด็นของสาเหตุที่ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมือง¹ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นสตรีอาจไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างอย่างได้ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับผู้นำชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เกี่ยวข้องกับการระงับเหตุร้ายและกรณีความขัดแย้งในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้าน อันอาจจะนำไปสู่ปัญหายานปลายที่อาจมีการใช้กำลังหรือความรุนแรงซึ่งเป็นปัญหาที่สตรีไม่พร้อมที่จะดำเนินการแก้ไขโดยทันที แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีถ้า เกิดปัญหาทุกขภัยขึ้นในหมู่บ้าน อันเป็นปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนทุกคน หรือเป็นปัญหาของส่วนรวม กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีมากกว่าครึ่งหนึ่งก็พร้อมที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาคด้วยตนเองในทันที จึงกล่าวได้ว่าความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ถ้าหากไม่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดทางกายภาพของการเป็นสตรีแล้ว ผู้นำท้องถิ่นสตรีส่วนใหญ่มีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะเผชิญปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหาคด้วยตนเอง

ประเด็น เรื่องความกระตือรือร้นในการทำงาน อันเป็นการแสดงถึงความจริงจังและเต็มใจที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาคในชุมชนนั้น จากแนวทางในการปฏิบัติงานของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่พบว่ามีความกระตือรือร้นที่จะเฝ้าหาความรู้และแสวงหาเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งมีความพยายามที่จะระดมทรัพยากรทั้งจากภายในและภายนอกหมู่บ้าน มาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน มากกว่ารอเงินงบประมาณจากทางราชการแต่อย่างเดียวนั้น อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นในการทำงาน และกระตือรือร้นที่จะพัฒนางานของตนให้ดีขึ้น สำหรับความสนใจในการทำงานพิจารณาได้จากการให้ความสำคัญในการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านประจำเดือนที่อำเภอ ตลอดจนการประชุมลูกบ้านเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความ

¹ Kirkpatrick, Politicle Women, p. 15.

ตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติงานและแสวงหาความรู้ ตลอดจนแนวนโยบายที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาสร้าง
ความเจริญแก่หมู่บ้านของตน

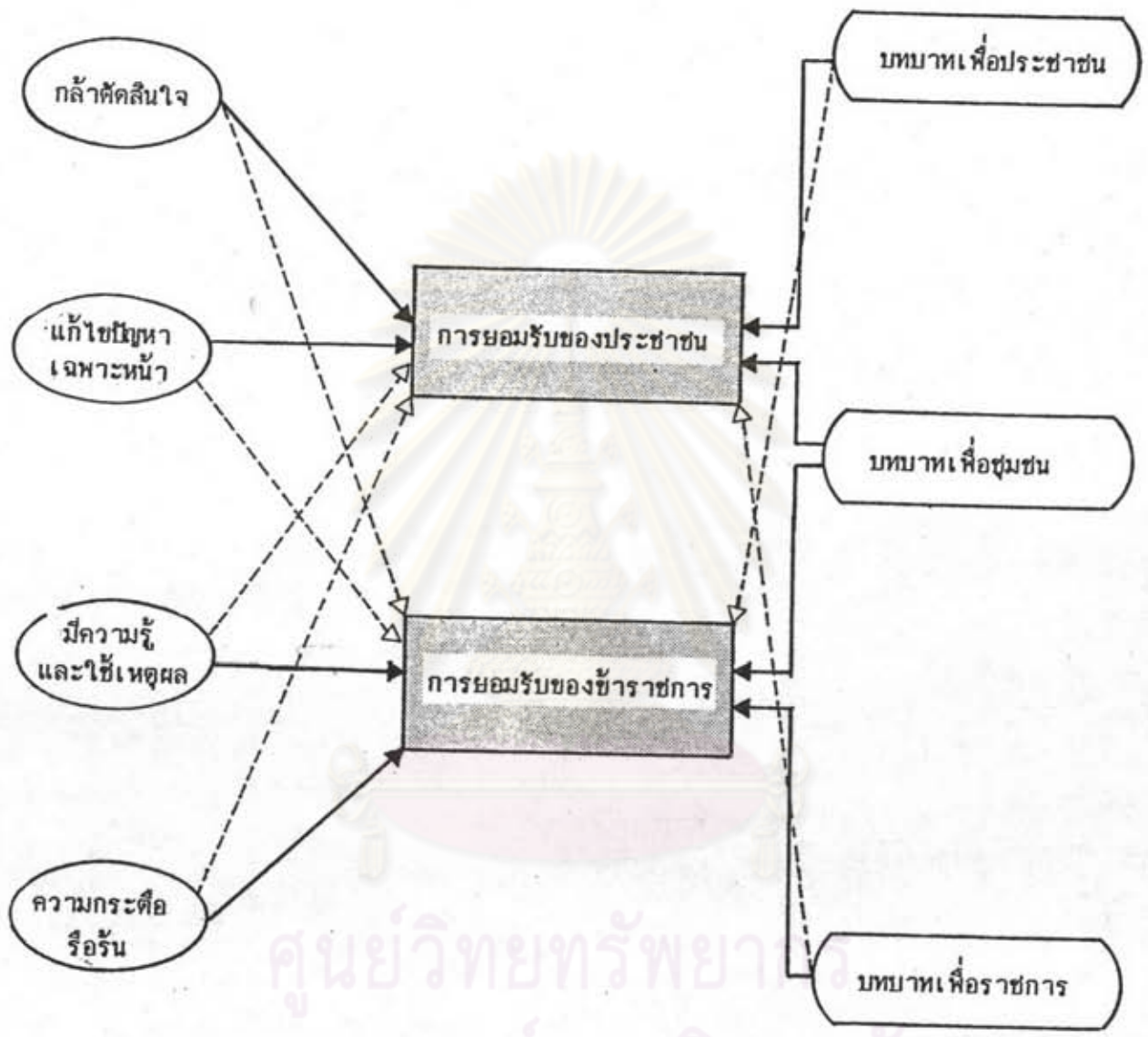
จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นการพยายามวิเคราะห์ให้เห็นถึงองค์ประกอบ 3 ประการ
ในการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำทางการเมือง เพื่อการวิเคราะห์ให้เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นสตรีจะ
สามารถแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองได้ดีเพียงใด ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนั้น
ได้แก่

- (1) แนวโน้มในการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง
- (2) พฤติกรรมทางการบริหารและการปกครอง
- (3) การยอมรับในบทบาทความเป็นผู้นำ

ทั้ง 3 องค์ประกอบที่จะมีความสัมพันธ์ต่อกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของผู้นำใน
การแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นอย่าง
ชัดเจนในรูปแบบที่ 2

จากแบบแผนความสัมพันธ์ข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงประเด็นที่เคยกล่าวถึง
มาแล้วว่า ความสำเร็จในการแสดงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นสตรี จะขึ้นอยู่กับ การยอมรับในภาวะ
ความเป็นผู้นำจากทั้งประชาชนในเขตการปกครองของตน และข้าราชการบนอำเภอ (ฝ่ายปกครอง)
โดยการยอมรับดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ จะเกิดขึ้นในฝ่ายใด ตลอดจนจะได้รับการยอมรับจาก
ฝ่ายใดมากกว่านั้น จะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญทั้งสองประการ คือ พฤติกรรมการบริหารและการปก
ครอง และแนวโน้มการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง

สำหรับในด้านพฤติกรรมการบริหารและการปกครองนั้น ถ้าหากผู้นำในระดับท้องถิ่นทุก
คน สามารถแสดงพฤติกรรมทั้ง 4 ประการได้อย่างพร้อมสมบูรณ์แล้วการยอมรับจากประชาชน
และจากข้าราชการก็จะเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกัน แต่ถ้าจะพิจารณาถึงดีกรีความแตกต่างในการยอม
รับของแต่ละฝ่าย อาจกล่าวได้ว่าถึงผู้นำในระดับท้องถิ่น มีความกล้าที่จะตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่ง
การอย่างใดอย่างหนึ่ง ตลอดจนมีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีโอกาสที่จะได้รับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสำเร็จในการแสดงบทบาท
ของผู้นำท้องถิ่นสตรี

รูปที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการเป็นผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

การยอมรับจากประชาชนในระดับ (degree) ที่สูงมาก และในลักษณะเช่นเดียวกัน ถ้าหากผู้นำท้องถิ่นคนใดมีจุดเด่นในด้านการใช้ความรู้และใช้เหตุผล ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสนใจการทำงาน มีโอกาสจะได้รับการยอมรับจากข้าราชการในระดับ (degree) ที่สูงมากเช่นเดียวกัน

ส่วนในประเด็นเกี่ยวกับแนวโน้มการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่นอกจากจะบ่งชี้ถึงเป้าหมายการดำเนินงานของผู้นำแต่ละคนแล้ว ยังสามารถคาดการณ์ได้ถึงแนวโน้มการยอมรับในภาวะความเป็นผู้นำของแต่ละคน ว่าจะมีโอกาสได้รับการยอมรับจากประชาชน หรือจากข้าราชการมากกว่ากัน ซึ่งจากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวโน้มการแสดงบทบาทที่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานเพื่อประชาชน และการให้ความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชน มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการยอมรับในภาวะความเป็นผู้นำจากประชาชนมากกว่าข้าราชการ ถ้าหากผู้นำนั้นสามารถแสดงบทบาทที่ให้ความสำคัญทั้งสองด้านบรรลุผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี และในทำนองเดียวกันถ้าหากผู้นำในระดับท้องถิ่นคนใดสามารถแสดงบทบาทที่ให้ความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชน และการแสดงบทบาทที่มุ่งสนองนโยบายของทางราชการได้บรรลุผลสำเร็จ ก็มีแนวโน้มที่จะได้รับการยอมรับจากทางราชการมากกว่าประชาชนเช่นเดียวกัน หากผู้นำในการปกครองระดับท้องถิ่น สามารถแสดงบทบาททั้ง 3 ด้าน กล่าวคือให้ความสำคัญต่อบทบาทเน้นการดำเนินงานเพื่อประชาชน ให้ความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชน และมุ่งสนองนโยบายของทางราชการ ไปพร้อม ๆ กัน ก็จะมีโอกาสได้รับการยอมรับจากทั้งฝ่ายทางราชการและฝ่ายประชาชนมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งสามดังกล่าวเป็นการมองภาพความสัมพันธ์ในลักษณะที่การปฏิบัติงานและการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองของผู้นำในระดับท้องถิ่นแต่ละคนมีความเด่นชัดในทางใดทางหนึ่งอย่างชัดเจน ในกรณีที่ผู้นำในระดับท้องถิ่นท่านใดที่มีความหลากหลายในพฤติกรรม และแนวโน้มการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองแล้ว จะไม่สามารถคาดการณ์ได้เลยว่า ผู้นำท่านนั้นจะมีโอกาสได้รับการยอมรับจากข้าราชการหรือประชาชนมากกว่ากัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้มิใช่ว่าผู้นำท้องถิ่นสตรีจะสามารถแสดงบทบาททางการเมืองการปกครองของคนได้ดีโดยสมบูรณ์ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นสตรีทุกคนต้องประสบปัญหาอยู่บ้าง แต่ปัญหาดังกล่าวไม่ได้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการทำงานตามหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นสตรีแต่ละคนมากนัก ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญต่อการทำงานของผู้นำท้องถิ่นสตรี คือความเสียเปรียบด้านเพศ เพราะพฤติกรรมบางอย่างผู้นำสตรีไม่สามารถกระทำได้ดีเหมือนผู้ชาย เช่น การปฏิบัติหน้าที่ในยามวิกาล การปราบปรามโจรผู้ร้าย หรือแม้แต่การสร้างความสัมพันธ์กับลูกบ้านโดยวิธีการสังสรรค์ในวงสุรา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เกี่ยวกับการแสดงบทบาทหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นสตรีนี้ ผู้ศึกษาได้รับข้อเสนอแนะบางประการมาจากกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีเกือบทั้งหมด โดยข้อเสนอแนะดังกล่าวมีเป้าหมายการเสนอให้มีการปรับปรุงทั้งในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการปรับปรุงในเรื่องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างสตรีกับบุรุษ

เกี่ยวกับเรื่องบทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปรากฏว่า ผู้นำท้องถิ่นสตรีเห็นว่าคนที่ท้องถิ่นจะได้คนที่มีความตั้งใจจริงมาเป็นผู้นำการบริหารการปกครองหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้านั้น ควรให้มีวาระการอยู่ในตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และแก้ไขกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยคุณสมบัติ ผู้ใหญ่บ้าน ให้เพิ่มระดับวุฒิการศึกษาสำหรับผู้จะสมัครเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ได้คนมีความรู้มาทางด้านบริหารการปกครอง นอกจากนี้ ทางราชการควรจัดอบรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทั้งระดับอำเภอและระดับจังหวัด เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถแก่ผู้นำในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจัดหน่วยเคลื่อนที่ให้คำแนะนำในเรื่องระเบียบข้อกฎหมายและการจัดหาแผน

สำหรับเรื่องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างสตรีกับบุรุษ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่เห็นว่า "สิทธิเหยียดเพศ" ยังปรากฏอยู่ทั่วไป การเกาะกลุ่มของผู้ชายและการให้ความสำคัญกับ "บุรุษนิยม" ยังมีอยู่ ทำให้เกิดการเล่นพรรคเล่นพวก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจีน เคิร์กแพททริก เกี่ยวกับอุปสรรคในการเป็นผู้นำทางการเมืองของสตรีในสหรัฐอเมริกา ว่ามีการ

รวมหัวกันของเพศชาย (male conspiracy) ¹ ที่จะกีดกันมิให้เพศหญิงเข้ามามีบทบาททางการเมืองและได้เสนอว่าควรจัดให้มีการประชุมสัมมนากลุ่มสตรีที่เป็นผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่นเป็นประจำทุกปี ทั้งในระดับภาคและระดับประเทศ เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสตรี และความเสมอภาคในทางสังคม รวมทั้งเสนอให้เปิดโอกาสสตรีได้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นในระดับที่สูงกว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้สตรีได้สอบคัดเลือกเป็นปลัดอำเภอเช่นเดียวกับบุรุษ

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาวิเคราะห์มาทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาริวิจัยที่ได้รับ มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี สามารถแสดงบทบาทความเป็นผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้ดี จนกระทั่งได้รับการยอมรับในภาวะความเป็นผู้นำจากทั้งข้าราชการและประชาชนในเขตปกครอง ในการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ก็สามารถจะรับผิดชอบและปฏิบัติงานด้านงานปกครองได้ เช่นเดียวกับกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านชาย แต่การแสดงบทบาทดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันออกไป ในลักษณะที่จะเน้นการทำงานเพื่อให้ความสำคัญต่อประชาชน หรือความเจริญก้าวหน้าของชุมชน หรือสนองต่อนโยบายของทางราชการมากกว่ากัน หรือเท่า ๆ กัน โดยความแตกต่างดังกล่าวเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพล คือ อายุ สถานภาพสมรส ความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับอดีตผู้นำในท้องถิ่น ประสบการณ์การทำงานในชุมชน และลักษณะชุมชนในพื้นที่ปกครอง มีเพียงแต่ฐานะทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่ไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในการแสดงบทบาทหน้าที่ของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี

อย่างไรก็ดีการศึกษาริวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์จากทัศนคติและความคิดเห็นของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี โดยมีได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่ในการปกครองของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีแต่ละคน และมีได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงทัศนคติและความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านชายที่อาจจะอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีปกครองอยู่ ว่า

¹ Ibid, p.15.

จะมีทัศนคติและความมึนคิดเห็นต่อการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีอย่างไรบ้าง
 ดังนั้น ผลการวิเคราะห์วิจัยครั้งนี้ จึงถือเป็นการวิเคราะห์และประเมินผลการปฏิบัติงานของ
 กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ที่ต้องการจะพิจารณาถึงแนวโน้มการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง
 ความสำเร็จในการแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและความต้อง
 การของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยเองก็คาดหวังว่าการศึกษานี้ น่าจะเป็นจุดเริ่ม
 ต้นที่จะชักนำให้มีผู้สนใจศึกษาวิจัย เกี่ยวกับประเด็นของผู้นำสตรีในระดับท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นในอนาคต
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาด้านวิจัยเปรียบเทียบระหว่างบทบาทความเป็นผู้นำในการปกครอง
 ระดับท้องถิ่นของบุรุษและสตรี ในสภาพภาวะและปัจจัยแวดล้อมแบบเดียวกัน ก็จะเป็นการเสริมผล
 งานวิจัยในด้านนี้ให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และนอกจากนี้การที่จะได้พบว่า เขตการปกครองของ
 กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่เป็นชุมชนชนบทแบบกึ่งเมือง หรือชุมชนชนบทแบบก้าวหน้า ซึ่งถือ
 ว่าเป็นชุมชนที่มีความเจริญและไม่ห่างไกลจากตัวที่ว่าการอำเภอ (ไม่เกิน 10 กิโลเมตร)
 เป็นข้อนำส่งเขตและควรที่จะมีการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้เพื่อหาข้อเท็จจริงต่อไป อันจะเป็นการ
 นำไปสู่ข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวกับการเข้ามาบทบาทความเป็นผู้นำการปกครองระดับท้องถิ่นของสตรี
 อันอาจจะนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของการมีลัดอำเภอหญิงในอนาคตได้ และพร้อม
 กันนี้ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางความเป็นไปได้ในการพัฒนาบทบาทความรู้ความสามารถเพื่อเป็นปัจจัย
 เสริมแก่ผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นไว้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- (1) เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถแก่ผู้นำท้องถิ่นสตรี
 หน่วยราชการต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ ควรจัดให้มีการอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย
 และระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นสตรีมีความรอบรู้งานทุกด้านในท้องถิ่น
- (2) เผยแพร่ผลงานของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีดีเด่นแต่ละปี ให้เป็นที่
 ประจักษ์แก่สังคมทั่วไป
- (3) ส่งเสริมด้านสมรรถนะทางกายภาพในการปฏิบัติงานแก่กำนัน-ผู้ใหญ่
 บ้านสตรี เช่น การอบรมวิชาต่อสู้ป้องกันตัว หรือการอบรมวิชาทหาร
- (4) ให้มีการคัดเลือกผู้นำท้องถิ่นสตรีในการปกครองทุกระดับของแต่ละ
 ะจังหวัด แต่ละภาคส่งเป็นตัวแทนของประเทศ เข้าร่วมการประชุมสัมมนาของสตรีระหว่างประเทศ
 เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถในการแสดงบทบาทของผู้นำสตรีและเป็นการเผยแพร่
 เกียรติคุณสตรีไทยต่อต่างประเทศ

(5) ข้อจำกัดใดที่กีดกันความเท่าเทียมกันระหว่างเพศที่ระบุไว้ในกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับควรจะได้มาพิจารณาแก้ไขเพื่อให้เกิดความเสมอภาคในสิทธิและโอกาสที่พึงมีอย่างเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย

สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ผู้ศึกษาใคร่ขอเสนอในคอนท้ายของบทสรุปนี้ว่า บุชและสตรีต่างมีความเท่าเทียมเสมอภาคกันทางการเมืองและสังคม จะต่างก็ในเรื่องความรู้ความสามารถ ดังนั้น หากสตรีมีความสามารถในการที่จะแสดงบทบาททางการเมืองการปกครอง ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นกลไกหนึ่งของสังคมที่จะพัฒนาและนำความเจริญมาสู่ชุมชน ก็ไม่น่าจะมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาขวางกั้น ความพยายามในการแสดงบทบาทนั้น ๆ แต่ขณะเดียวกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องน่าจะเสริมสร้าง ให้โอกาสและพัฒนาบุคลากรเหล่านี้ในทุกวิถีทางให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติโดยเสมอหน้ากัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย